

ONTMOETING IN BARMEN

HET IS EEN BIJZONDERE vreugde de geschriften van Karl Barth te lezen en hem te volgen in de architectonische opbouw van zijn gedachten. Maar deze vreugde wordt nog groter, als men hem persoonlijk hoort spreken. Dan straalt de mildheid van zijn persoon aan alle kanten door de scherpte van zijn geest heen. Dit hebben wij vanmorgen hier in Barmen beleefd. Wij zijn hier voor een theologische conferentie van de „Gesellschaft für evangelische Theologie“. Het thema van de conferentie luidt: Protestantisme als opdracht. Het programma zit uitstekend in elkaar en de referaten beloven veel goeds. Maar de grote aantrekkingskracht van deze bijeenkomst ligt in de aanwezigheid van Karl Barth, die vanavond zal antwoorden op vragen in de vorm van een gespreksforum en morgenavond een referaat zal houden over Mozarts vrijheid. Deze aanwezigheid van Karl Barth is ongetwijfeld de oorzaak van de grote toeloop naar deze conferentie. Er zijn ongeveer 500 duitse predikanten en kerkelijke medewerkers uit het Rijnland naar Barmen gekomen. Verder zijn er een dertigtal oecumenische gasten. De deelname is zo groot geworden, dat men een grote zaal in Elberfeld heeft moeten nemen voor de samenkomsten.

HET KENMERKENDE VAN deze conferentie is, dat hier de geest van de Barmer belijdenis heerst. De mannen, die hier de leiding hebben, stonden eens naast elkaar in de zware kerkstrijd gedurende de donkere jaren van Hitler-Duitsland. En dit geldt ook van de meeste aanwezigen, die van alle kanten hier naar toe zijn gekomen. Daarnaast zijn er ook vele jongeren, voor wie de kerkstrijd een stuk geschiedenis is, dat zij niet meer zelf hebben meegemaakt, maar waarmee zij zich geestelijk en belijdend verbonden weten. Ja, Barmen maakt geschiedenis. En het wordt steeds duidelijker, dat de Barmer Belijdenis een wending betekent in de kerkgeschiedenis van onze eeuw.

In Duitsland, maar ook ver buiten de grenzen van dit land van de Kerkstrijd groeit een nieuwe generatie op, die uit de geest van dat Barmer belijden leeft. Deze geest dringt door in brede lagen van het Protestantisme over de gehele wereld. Of het kwantitatief een meerderheid is, doet er niet toe. En de nieuwe generatie is het zich voor het overgrote deel niet eens be-

wust, dat zij eigenlijk uit de beslissing van Barmen kerkelijk leeft. Maar daarom kan het toch wel het geval zijn. De werking van belangrijke historische beslissingen is meestal veel groter dan de kring van hen, die zich ook van de draagwijdte en het gewicht dezer beslissingen bewust zijn. Deze laatste groep kan klein zijn, terwijl de doorstroming van de grondgedachten, die zij vertegenwoordigen, ver reikt en diep gaat. Zo is het dunkt mij met de nawerking van de beslissing, van de belijdende keuze, die in 1934 in Barmen is gevallen.

HIER IN BARMEN IS Karl Barth thuis. In het Rijnland en omgeving is de haard, waar het door hem in de kerk ontstoken vuur het krachtigst brandende gehouden is. Het is hier dan ook de historische plaats, waar het nieuwe twintigste-eeuwse belijden van de grote werken Gods naar de Schriften onder Barth's leiding is uitgesproken.

Slechts tien minuten heeft Karl Barth vanmorgen gesproken. Het was na een grondig en uitvoerig referaat van Hans Joachim Iwand over het primaat van de christologie. Dit was een prachtig referaat, geheel in de geest van Barth uitgewerkt. Ik zou graag wat meer van deze studie vertellen, als niet Barth zelf naar aanleiding hiervan die tien minuten gesproken had. Nu vertel ik liever wat over die enkele zinnen van Barth. Zij waren kinderlijk-eenvoudig, lang niet zo geleerd als het theologische betoog van Iwand, die overigens op meesterlijke wijze had aangetoond, hoe het kwam dat de pogingen van de 19de eeuw om te komen tot een hernieuwde integratie van de christologie in de theologie (Schleiermacher, Dörner, Baur, Thomasius, Harnack) moest uitlopen op een laten vallen van de ganse christologie als overbodige ballast, terwijl de poging die door Barth in de 20ste eeuw werd ondernomen, inderdaad tot een grandioze vernieuwing van de theologie heeft geleid vanuit de christologie als het hart van de theologische bezinning. Voor Iwand is de oorzaak hiervan, dat bij Barth de belijdenis dat Jezus waarachtig God is tezamen met de belijdenis van zijn waarachtig mens-zijn voor het eerst na de Aufklärung in groots theologisch verband tot z'n recht is gekomen.

DOCH DAN STAAT BARTH OP en verklaart met een verrassende eenvoud, dat hij dat hele woord

„christologie“ eigenlijk zo'n gevaarlijk woord vindt. Hoe noodzakelijk zulk een systematisering ook is en hoezeer hij zelf aan de formulering van de christologie ook meewerkt, het gevaar blijft steeds, dat een systeem of een principe, in elk geval een gedachten-ding, in de plaats komt van de levende Christus zelf. En het wordt tot een kort getuigenis, waar heel de vergadering stil bij wordt, als hij verklaart slechts één uitgangspunt te hebben van al zijn denken, en dat is: het blijde geloof, dat Jezus leeft en dat Hij de Heer is van de wereld.

Zelf noemde Barth het verondersteldenderwijs de mildheid van zijn ouderdom, toen hij er op wees, dat die vaders uit de 19de eeuw toch ook op hun manier bezig waren geweest met Jezus, de Heer. Ook al moeten wij zeer beslist zeggen: zoals zij het deden, gaat het niet, en wij moeten het anders proberen door beter naar de bijbel te luisteren — toch mogen wij nooit vergeten, dat ook die vaders op hun voor ons besef rare wijze, waarop zij met de Christusbelijdenis omsprongen, bedoelden Jezus Christus te belijden in hun wereld en in hun tijd. En wij mogen hen niet uit de gemeenschap der heiligen uitsluiten.

Met een bevrijdende humor sprak Barth over zijn eigen werk. Men kan tien of zelfs twintig delen van een dogmatiek schrijven, zo zei hij, en het is ook zeer nodig en nuttig dat het gebeurt, maar over honderd jaar zal een volgende generatie wellicht óók van ons werk weer zeggen: zo kunnen wij het niet meer doen, het moet anders. Het vertroostende is daarbij, dat Jezus Christus in deze wisseling van theologieën steeds als Heer van Kerk en wereld beide tevoorschijn treedt. Hij blijft de Heer. Hij was dat in de vorige eeuw. Hij is het ook in onze eeuw. En Hij zal het zijn in de volgende.

En Barth voegde hieraan onmiddellijk toe: daarom is het voor de mens nooit verloren zaak, want waar Jezus is, zijn wij ook. Omdat Jezus leeft, is de mens en het mens-zijn veilig gesteld. En het komt voor ons maar op één ding aan: het gelóóf, dat is de vrije en blijde navolging van Hem!

Terwijl ik dit neerschrijf, heb ik het gevoel, dat ik niet in staat ben om „precies“ weer te geven wat Barth in een paar zinnen hierover zei. Al luisterende vergat ik zijn woorden nauwkeurig te noteren. Maar dit bedoel ik niet. Ik ben overtuigd, dat ik in het bovenstaande heus wel Barth's woor-

168A 15716

VI

ONZE KERKDIENT

De schuldbelijdenis

ALS DE KERKDIENT eenmaal begonnen is, volgt allereerst de schuldbelijdenis. Een humoristische noot hierbij is, dat er Protestanten zijn die de schuldbelijdenis in de kerkdienst zo Rooms vinden! Alsof de schuld alleen het deel der Roomsen zou zijn en Hervormde mensen hun schuld voor God niet nadrukkelijk behoeven te belijden! En bovendien is de „openbare schuld” juist door de Hervorming zo op de voorgrond geplaatst! In Straatsburg zong de Calvinistische gemeente voor het eerst haar schuldbelijdenis! Komt de schuldbelijdenis als onderdeel van de dienst dan werkelijk in de voorreformatische Kerk niet voor? Dat zullen wij zeker niet mogen ontdekken, doch daar ligt deze aangelegenheid geheel anders.

Alles wat direkt met schuldbelijdenis en vergeving te maken heeft, is in de Katholieke Kerken samengetrokken in de biecht, de boete en de vrijspraak. Deze geschiedt daar onder vier ogen bij de pastor, die op de biecht handelt volgens Mattheüs 16 vers 19 en Johannes 20 vers 23, waar wij lezen

dat Jezus spreekt: „Ik zal u de sleutels geven van het Koninkrijk der hemelen, en wat gij op aarde binden zult, zal gebonden zijn in de hemelen, en wat gij op aarde ontbinden zult, zal ontbonden zijn in de hemelen”, en „Wien gij hun zonden kwijtscheldt, dien zijn ze kwijtgescholden; wien gij ze toerekent, dien zijn ze toegerekend”. De biecht plaatst vele Protestanten voor zulke ernstige problemen, dat zij alles wat daarmee samenhangt beslist verwerpen als onbijbels. De boven aangehaalde teksten mogen ons echter ter waarschuwing dienen dat wij met deze goedkope manier van redeneren zeker niet klaar zijn. In verband met het belang van deze zaak moeten wij hier even op ingaan.

WIJ SLAAN DAARTOE Markus 2 op, en lezen vers 1 tot 12. Deze verlamde man wordt tot Jezus gebracht om genezing te verkrijgen van zijn verlamming. Maar wat doet Jezus? Hij spreekt uit: „Kind, uw zonden worden vergeven”. De aanwezige schriftgeleerden hebben groot gelijk als

zij hierop verzuchten: „Wat spreekt deze aldus?” „Wie kan zonden vergeven dan God alleen?” Het is zo! Alleen God kan zonden vergeven. Geen mens kan dat. Geen schriftgeleerde en geen profeet, geen koning en geen priester. En toch blijkt Jezus het óók te kunnen, want als bewijsmateriaal hiervoor geneest Hij de verlamde daarna nog van zijn ziekte. Daarom blijken de schriftgeleerden toch ongelijk te hebben als zij van Jezus beweren dat zijn z.g. zondenvergeving niet waar is en Godslastering betekent. Elders zegt Jezus dan ook dat God de Vader Hem gezonden heeft in de wereld om het Goddelijke werk op aarde te doen. Tot zover hebben wij, twintigste eeuwse Protestanten, nog geen moeilijkheden. Het is ons duidelijk dat alléén God zonden vergeven kan en dat daarom Jezus het ook kan, aangezien Hij als Gods Zoon in de wereld gezonden is om dit werk van zondenvergeving namens God te doen. Maar dit goddelijke werk houdt niet op bij Jezus hemelvaart! Nu blijkt het zowaar dat Jezus ook weer mensen uitzendt in de wereld om Zijn werk van zondenvergeving voort te zetten. Kunnen mensen dan zonden vergeven? Neen! Maar Jezus wel, omdat God het kan; en Jezus wil daarom sinds Zijn hemelvaart mensen gebruiken. Deze kunnen dus niet en nooit van nature zonden vergeven. Maar wel heeft Christus de macht hen als Zijn instrumenten te gebruiken om zonden te vergeven. Jezus Christus doet het als het ware Zelf, door hen heen. „Gelijk de Vader Mij gezonden heeft, zend Ik ook u”, zegt Hij (Johannes 20 vers 21). Maar laten zij vooral nooit menen dat zij nu in eigen gezag kunnen komen. Zij handelen alleen als „gezondenen”, in goddelijke volmacht. Maar zó móeten zij dan ook zonden vergeven. (Zie de boven geciteerde teksten uit Mattheüs 16 en Johannes 20). Wee de Kerk die deze opdracht in de wind slaat!

DE KATHOLIEKE KERKEN hebben de biecht bewaard; ook al hebben wij stellig ernstige bezwaren tegen de praktijk van de Roomse biecht, het feit op zichzelf dat zij de biecht hebben pleit niet tegen hen. Maar daar wij de woorden van Jezus uit Johannes 20 vers 23 uit onze Bijbel hebben geschrappt — of nee, wij schrappen als

den heb weergegeven. Wat ontbreekt is de wijze, waarop hij sprak: de intonatie van de stem, het enkele onderstrepende gebaar, de ontwapenende eenvoud en deemoed, kortom zijn ganse persoon, die in zijn korte toespraak tot ons kwam.

EEN DIRECTE VRAAG werd nog aan Barth gesteld in deze formulering: zou Christus ook mens geworden zijn, als de mens niet gevallen was. De theologen onder onze lezers weten, dat met deze vraag het twistpunt van het infra en supralapsarisme, dat zoveel invloed gehad heeft in de theologische discussie van het zeventiende eeuwse protestantisme, werd opgeworpen. In zijn antwoord verklaarde Karl Barth, dat hij deze hele vraagstelling niet erg kon waarderen. Die was hem te speculatief, te beschouwend, te weinig voortkomende uit de werkelijke relatie met de levende Heer. Toch ging hij er op in. Twee dingen zou men, luisterende naar de bijbel, vol-

gens hem in elk geval niet mogen zeggen: enerzijds, dat Christus niet mens geworden zou zijn, indien de mens niet in zonde was gevallen, en anderzijds: evenmin, dat de zondeval de voorwaarde zou zijn geweest voor de menswording. Wie over deze diepgaande kwestie spreken wilde, zou in elk geval deze beide gevaarlijke klippen moeten vermijden.

Als er werkelijk gekozen zou moeten worden, dan zou Barth eerder geneigd zijn over te hellen naar de gedachte, dat ook de zondeval opgenomen was in Gods heilsplan (het supralapsarisme dus) dan naar de andere kant. Maar hij wilde liever niet tot zulk een keuze gedrongen worden.

In elk geval waren het waardevolle tien minuten, waarin Karl Barth vanmorgen tot ons sprak. Zijn gesprek van vanavond hopen wij op de bandrecorder op te nemen. Daar horen onze lezers nog wel meer van.

Barmen, 7 maart 1956.

—R. BIJLSMA